

Сулятицький Іван Васильович

кандидат психологічних наук, доцент,
голова Центру психоінформації,
доцент кафедри спеціальної освіти та
соціальної роботи Львівського
національного університету
імені Івана Франка

Кравчук Тетяна Ярославівна

студент кафедри спеціальної
освіти та соціальної роботи
(бакалавр) Львівського національного
університету імені Івана Франка

ЕМПІРИЧНІ ПАРАМЕТРИ ДЛЯ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОЇ ПРАКТИКИ УЧАСНИКІВ АТО-ООС

Анотація. Проблема психологічної допомоги учасникам бойових дій є чи не найголовнішим завданням сучасних психологів. Саме тому у цій статті висвітлені та порівняні із звичайними людьми результати психологічного обстеження учасників АТО, а також зроблено кореляційний та порівняльний аналіз емпіричних даних. Було виявлено взаємозв'язки між рівнем самооцінки, особистісної та ситуативної тривожності, депресивності та агресивності. А також простежено психологічні особливості досліджуваних за такими критеріями: сімейний статус, рівень освіти, місце проживання. Порівняно між собою проєктивний метод дослідження та тести-опитувальники у роботі з учасниками АТО. Визначено найменш дискомфортний для опитуваних спосіб отримання емпіричних даних в ході дослідження.

Ключові слова: агресивність, депресія, самооцінка, тривожність, учасники АТО, психологічна підтримка; психологічна допомога; проєктивний метод дослідження.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день в Україні склалася важка ситуація, яка, на превеликий жаль, негативно вплинула на психічне, фізичне та

емоційне здоров'я громадян нашої держави. Антитерористична операція на теренах України привертає найбільшу увагу населення, через свої значні людські втрати, які фактично можна прирівняти до неоголошеної війни. Тривалий час на передовій відбувається загострена ситуація, яка значною мірою руйнує психіку молодих бійців. Нечесна війна, насилля та смерть у результаті призводить до травматичних станів, стресів та депресії. Однак чи у всіх учасників АТО присутні негативні наслідки для їх психіки, зумовлені ситуацією на сході? Та які фактори можуть стримувати негативні прояви психіки бійців та підвищити адаптаційні можливості до стресових ситуацій?

Теоретичні засади, з яких виходить автор при організації дослідження. Вплив війни на психіку бійців досліджували багато науковців та психологів. Зокрема Осьодло І.В. та Зубовський Д.С. у своїй роботі «Посттравматичне зростання особистості учасників бойових дій: сучасний стан та перспективи» [5, с.63] аналізуючи дослідження інших науковців, приходять до висновку, що при певних умовах отриманий із війни досвід може позитивно впливати на розвиток особистості у подальшому житті. Адже стикнувшись вічна-віч із проблемами на фронті, життєві труднощі на їх фоні здаються дрібницями.

У таких бійців спостерігається розвиток самоконтролю, зростає цінність життя та міцнішає зв'язок із власною сім'єю. Однак, на мою думку, така позитивна динаміка пов'язана перш за все із адаптаційними можливостями кожного бійця індивідуально, що формується під впливом наявності психологічної підтримки, як з боку спеціалістів так і родини.

Проте Буряк О.О., Гіневський М.І., Катеруша Г.Л. у своїй роботі «Військовий синдром «АТО»: актуальність та шляхи вирішення на державному рівні» стверджують, що сучасна війна має дещо інший характер та є більш травматичною для психіки українського суспільства вцілому, адже «військовослужбовці Збройних Сил України захищають територіальну цілісність своєї держави і вимушені воювати з слов'янським народом, з яким разом будували єдину державу, яку захищали від фашистів їх діди та прадіди»

[1, с.176]. А як стверджує Варій Й.М. психічна травма, яка безпосередньо отримана внаслідок війни в Україні, виступає «негативним внутрішнім психічним»[4, с.19], яке здатне впливати і на інше психічне людини та змінювати його. Саме тому даний феномен потребує негайних дій з боку психологів для уникнення прогресування даного стану.

Психолог Кресан О.Д. у своїй роботі «Психологічні аспекти переживання життєвих подій учасниками АТО» [2, с.12] наголошує на тому, що військові, які проходили психологічну реабілітацію після повернення з війни, по-різному переживають події, що траплялися на фронті. Так, було виділено три групи осіб: перша - зовсім не переживала травматичну подію, друга – усвідомлювала подію, однак не переживала її, третя – усвідомлювала та переживала життєву подію. На думку автора, саме друга група найбільше схильна до проявів ПТСР.

Не менш цікавим виявилось дослідження Мушкевич М.І. «Проективний метод в психологічній роботі з учасниками АТО» [3]. У даній роботі автор наголошує на перевагах проективного методу дослідження психологічних особливостей учасників АТО, однак, на мою думку, статистично виміряти та проаналізувати дані дозволить виявити набагато більше інформації, ніж просте констатування фактів.

Юрценюк О.С., Ротар С.С. у своїй роботі «Непсихотичні психічні розлади в осіб, які брали участь в збройному протистоянні на сході України» [9, с.85-87]наголошують на тому, що бійці потребують комплексної медикаментозної та психотерапевтичної роботи. Адже повернувшись із зони бойових дій, її учасники зазнали серйозних змін у своїй психіці та потребують негайної допомоги для уникнення розвитку і хронізації захворювання.

І, насправді це чудово, коли військові згідні отримувати допомогу та дають дозвіл на психологічне обстеження. Однак, чи наявні розлади психіки у тих бійців, які повернувшись із фронту, запевняють себе та оточуючих, що цілком здорові та не потребують ніякої допомоги психологів? Та що змушує одних звертатися за допомогою, а інших відмовлятися від неї?

Мета статті полягає у виявленні чинників, що впливають на появу депресивної симптоматики, агресивності, заниженої самооцінки, високого рівня особистісної та ситуативної тривожності в учасників АТО.

Завдання дослідження:

1. Визначити наявний рівень депресивності, агресивності, самооцінки, особистісної та ситуативної тривожності в учасників АТО;
2. Встановити кореляційні взаємозв'язки між даними критеріями,
3. Перевірити вплив сімейного статусу, рівня освіти та місця проживання на психологічні особливості досліджуваних;
4. Визначити комфортний для опитуваних спосіб отримання емпіричних даних в ході дослідження, порівнявши між собою проєктивний метод дослідження та тести-опитувальники.

Методи дослідження: кореляційний та порівняльний аналіз емпіричних даних.

Опис результатів та їх обговорення. У дослідженні взяли участь 62 особи, з них контрольна група – 35, учасників АТО – 27, віком: 19 – 57 років.

Також було визначено сімейний статус учасників дослідження, місце проживання та рівень освіти. Серед контрольної групи 16 осіб одружених (45,8%), 14 осіб неодружених (40%), 4 особи – розведених (11,4%) та 1 особа – заручена (1,28%). Серед учасників АТО: 13 осіб одружених (48,15%), 14 осіб – неодружених (51,85%).

Щодо місця проживання, то серед контрольної групи 18 осіб – проживають в селі (51,42%), а 17 осіб – у місті (48,58%). Серед учасників АТО 13 осіб проживають в селі (48,15%), 14 осіб – у місті (51,85%). Щодо рівня освіти учасників дослідження, то серед контрольної групи 21 особа із середнім рівнем освіти (60%) та 14 осіб із вищою освітою (40%). А серед учасників АТО 15 осіб – середній рівень освіти (55,5%), 12 осіб – із вищою освітою (44,5%).

Під час дослідження використовувалися наступні методики: опитувальник депресивності Бека [7, с. 78-81], тест А. Ассінгера на оцінювання

агресивності у стосунках [8, с.180-184], опитувальник Спілбергера – Ханіна на визначення рівня особистісної та ситуативної тривожності [8, с.59-63] та методика дослідження рівня самооцінки Дембо-Рубінштейна [10, с.15-29], а також проєктивні методики «Малюнок людини» [6, с. 144-168], «Людина під дощем» за А. Абрамсом [6, с. 115-119].

Опитувальник Бека призначений для оцінки наявності депресивних симптомів у обстежуваного на поточний період. Опитувальник ґрунтується на клінічних спостереженнях і описах симптомів, які часто зустрічаються у депресивних психіатричних пацієнтів на відміну від не депресивних.

Опитувальник має 21 твердження, які дають змогу визначити окремі типи патопсихологічної симптоматики. Підсумовуючи загальну кількість балів за всіма симптомами, на основі отриманого числа дається оцінка тяжкості депресії.

Результати даного опитування такі: контрольна група – у 92,98% відсутня депресивна симптоматика, у 5,27% помірно виражена депресія, у 1,75% наявний критичний рівень депресивності; учасники АТО – у 59,3% відсутня депресивна симптоматика, у 11,1% - помірно виражена депресія, і у стількох ж критичний рівень депресивності, у 14,8% - явно виражена депресивна симптоматика, у 3,7% важка депресія.

Отже, результати оцінки за шкалою Бека засвідчили, що у контрольній групі у більшості опитуваних відсутні депресивні явища. В учасників АТО спостерігається в більшості відсутність депресивної симптоматики, однак, що також цікаво, в ході дослідження було виявлено у однієї особи важку депресію.

Тест А. Ассінгера дозволяє визначити чи коректно людина поводить себе у відношеннях з оточуючими. Дане опитування ґрунтується на самоаналізі своєї поведінки у певних ситуаціях.

Опитувальник має 20 запитань, які дають змогу визначити рівень агресивності у взаємостосунках з оточуючими. Підсумовуючи кількість отриманих балів, було отримано такі результати: контрольна група – у 5,78% надмірний ступінь вияву агресивної симптоматики, у 11,42% – помірний,

у 82,8% – низький; учасники АТО – у 29,6% – надмірний, у 63% – помірний, у 7,4% – низький ступінь вияву агресивної симптоматики.

Отже, результати оцінки рівня агресивності засвідчили, що у контрольній групі у більшості досліджуваних спостерігається низький рівень агресивності у взаємостосунках з оточуючими, однак у 2 людей було виявлено надмірний ступінь агресивності, що характеризується жорстокістю до інших та неврахуванням. В учасників АТО спостерігається в більшості помірний рівень агресивності, однак ці дані у більшості учасників є високі та межують із надмірним рівнем. Це дає підставу стверджувати, що більшість учасників АТО є доволі агресивними, однак вони здатні контролювати цю агресію. Хоча серед опитуваних і траплялися надмірні ступені агресивності, що також потребують негайної корекції.

Опитувальник Спілберга – Ханіна орієнтований на визначення рівня особистісної та ситуативної тривожності у бійців. Він містить по 20 питань до кожного виду тривожності.

Результати опитування особистісної тривожності такі: контрольна група – у 74,28% низький ступінь вияву тривожної симптоматики, у 17,14% – середній, у 8,58% – високий; учасники АТО – у 59,2% – низький, у 33,4% – середній, у 7,4% – високий. А щодо ситуативної тривожності такі: контрольна група – у 80% низький ступінь вияву тривожної симптоматики, у 14,29% – середній, у 5,71% – високий; учасники АТО – у 40,7% – низький, у 44,5% – середній, у 14,8% – високий.

Отже, результати даної методики засвідчили, що у багатьох учасників АТО відсутні прояви тривожності, однак більша частина опитуваних мають середній рівень тривожності, який безумовно потребує корекції, як і високий рівень.

Більше того, порівняння відсоткового відношення між рівнем особистісної та ситуативної тривожності, показує наявність в учасників АТО більшого рівня саме ситуативної тривожності, ніж особистісної. Це може

говорити про те, що досліджувані збентежені певною ситуацією, з якою впоратися самотійно їм доволі важко.

Натомість, у контрольній групі низькі рівні особистісної та ситуативної тривожності у більшості досліджуваних, а також більші показники особистісної тривожності, що пояснюється переживаннями щодо своєї особистості: зовнішній вигляд, соціальний статус, наявний рівень знань та вмінь.

Методика Дембо-Рубінштейна дає змогу визначити рівень самооцінки у досліджуваних на основі декількох шкал, що характеризують певні риси особистості.

Результати даного опитування такі: контрольна група – у 14,28% – завищений рівень самооцінки, у 77,14% – адекватний, у 8,58% – занижений; учасники АТО – у 29,6% – завищений, у 66,7% – адекватний, у 3,7% – занижений рівень самооцінки.

Отже, згідно даних результатів дослідження у більшості учасників АТО адекватний рівень самооцінки, а серед досліджених з неадекватним рівнем – переважає завищений. Такі ж особливості результатів дослідження простежуються і у контрольній групі.

Також було проведено кореляційний та порівняльний аналіз емпіричних даних. При кореляційному аналізі виявлено наступні взаємозв'язки (рис. 1).

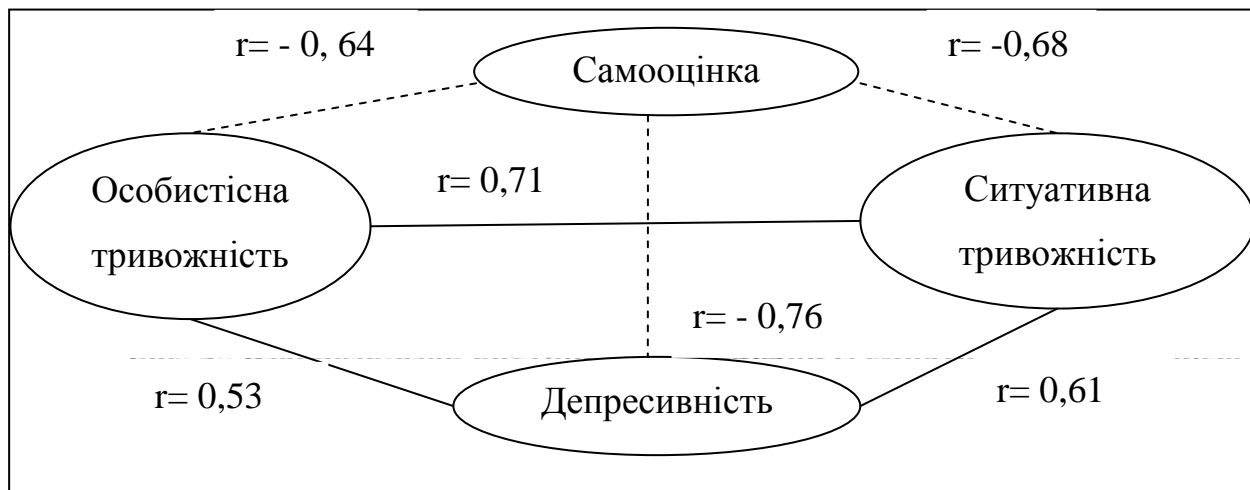

Рис. 1. Взаємозв'язок рівнів самооцінки, особистісної та ситуативної тривожності та депресивності

Аналізуючи отриману кореляційну плеяду можна зробити наступні висновки:

1. Обернений середній кореляційний зв'язок між рівнем самооцінки та рівнем особистісної та ситуативної тривожності ($r = -0,64$, $r = -0,68$). А це говорить про те, що високий рівень самооцінки сприяє зменшенню особистісної та ситуативної тривожності у бійців.
2. Обернений сильний кореляційний зв'язок між рівнем самооцінки та рівнем депресії ($r = -0,76$). Чим вищий рівень самооцінки, тим менше проявів депресивності в учасників АТО.
3. Прямий сильний кореляційний зв'язок між рівнем особистісної та ситуативної тривожності ($r = 0,71$). Це означає, що чим вищий рівень ситуативної тривожності, тим вищий рівень особистісної тривожності.
4. Прямий середній кореляційний зв'язок між рівнем депресивності та рівнями особистісної ($r = 0,53$) та ситуативної тривожності ($r = 0,61$).

Однак, що не менш цікаво, кореляційного зв'язку між рівнем агресивності та будь-яким іншим фактором не було виявлено. Це свідчить про те, що не зважаючи на рівень самооцінки, особистісної та ситуативної тривожності, депресивності, у більшості бійців переважає агресивність у взаємостосунках із оточуючими, яку значна частина опитуваних в змозі контролювати.

Із вище сказаного можна зробити висновок, що при психокорекційній роботі із учасниками АТО необхідно зробити великий акцент на корекції рівня самооцінки та агресивності. Адаптувавши ці критерії до нормального рівня, можна отримати відповідно низькі рівні тривожності та депресивності, що позитивно впливатиме на психоемоційний стан бійців.

Порівняльний аналіз емпіричних даних здійснювався за такими критеріями: рівень освіти (вища та середня освіта), місце проживання (місто, село), сімейний стан (одружений, неодружений).

З допомогою порівняльного аналізу у бійців, які були одруженими та неодруженими, було виявлені відмінності між рівнем самооцінки (M одр. = 73,

63, $M_{\text{неодр.}} = 57, 55$; при $p = 0,001133$), рівнем особистісної ($M_{\text{одр.}} = 24$, $M_{\text{неодр.}} = 38, 18$; при $p = 0,000115$) та ситуативної тривожності ($M_{\text{одр.}} = 27$, $M_{\text{неодр.}} = 40, 72$; при $p = 0,000168$), а також депресивності ($M_{\text{одр.}} = 5, 56$, $M_{\text{неодр.}} = 19, 82$; при $p = 0,000002$). У одружених бійців спостерігається вищий рівень самооцінки та нижчий рівень особистісної, ситуативної тривожності, депресивності. Це можна пояснити тим, що підтримка коханої людини у скрутні часи допомагає краще боротися із життєвими переживаннями.

З допомогою порівняльного аналізу у бійців із середньою освітою та із вищою, а також у тих, хто проживає у селі та у місті, не було виявлено відмінностей за рівнем ситуативної, особистісної тривожності, агресивності, самооцінки та депресивності. Це може свідчити про те, що рівень освіченості та місце проживання не впливає на здатність людини адаптуватися до скрутних життєвих обставин.

Отже, із вище сказаного можна зробити висновок, що сімейний стан, на відміну від рівня освіти, та місця проживання, впливає на рівень самооцінки, тривожності та депресивності досліджуваних мною учасників АТО, а саме: у тих, хто одружений, спостерігаються кращі результати рівнів самооцінки, тривожності та депресивності, ніж у тих, хто неодружений. Саме тому психологічна підтримка з боку найрідніших людей виступає одним із сильних факторів впливу на гармонійність психологічного стану учасників АТО.

Також було проведено проєктивні методики «Малюнок людини», «Людина під дощем», яка дає змогу діагностувати сили Его учасників АТО, їх здатності долати несприятливі ситуації, протистояти їм.

Зміст технології даних методик полягає у тому, що учаснику АТО на аркуші паперу пропонується намалювати людину, а потім, на іншому такому ж аркуші – людину під дощем. Зіставлення двох малюнків дозволяє визначити, як людина реагує на стресові, несприятливі ситуації, що вона відчуває коли настають труднощі.

Проаналізувавши малюнки було встановлено загально відсоткову характеристику: у 40,7% опитувальних людей спостерігається пригнічений стан; у 3,7% опитувальних людей спостерігається почуття безпорадності перед зовнішніми обставинами; у 26% опитувальних людей довго переживають власні невдачі та удари долі; у 55,5% опитувальних людей спостерігається вміння захищатися від життєвих бурь, прийняти у разі необхідності виклик долі і постояти за себе; у 3,7% опитувальних людей спостерігається депресивний стан, людина загнана в кут життєвими обставинами, усвідомлюючи власну безпорадність; у 22,2% опитувальних людей спостерігається низька самооцінка, потреба в підтримці; у 11% опитувальних людей спостерігається схильність до активних дій; у 37,03% опитувальних людей спостерігається, що автор зіткнувшись з важкими життєвими обставинами проявляє активність, шукає вихід з положення, здатний взяти на себе відповідальність за події;

У 22,2% людей спостерігається пасивність, вразливість, бажання спертись на чийсь плече, делегувати повноваження, розбиратись із власними проблемами комусь ще; у 29,6% людей спостерігається ознаки високої контактності, відкритості, екстраверсії; у 44,4% людей спостерігається інтровертність, замкнутість; у 3,7% спостерігається безпорадність, не пристосованість до життя; у 18,51% спостерігається впевненість у собі; у 59,25% спостерігається пасивність, залежність від інших, несамостійність;

У 22,2% людей спостерігається потреба контролювати власні імпульси; у 89% людей спостерігається регулярні поступки своїм бажанням і слабостям; у 11% людей спостерігається прагнення піти від проблем, перемикаючись на щось ззовні; у 37,03% людей спостерігається дрібні ситуації, тимчасові труднощі; у 67% людей спостерігається складна постійно діюча ситуація; у 18,51% людей спостерігається завищена самооцінка; у 11% спостерігається занижена самооцінка; у 70,37% людей спостерігається адекватна самооцінка; у 3,7% спостерігається бажання відгородитись від світу, тенденція до самозахисту.

Отже, проєктивні методики «Малюнок людини», «Людина під дощем» показали, що більшість опитаних учасників АТО не здатні протистояти стресовим факторам, а також спостерігається вразливість та пасивність.

Незалежно від ступеня участі у веденні бою практично всі учасники АТО відчують на собі наслідки впливу бойових дій. Найважливішою особливістю військових конфліктів є те, що, як правило, з припиненням впливу травмуючих факторів нормалізація функціонального стану бійця настає не відразу, а продовжує впливати на психічний стан та поведінку.

Порівнюючи процес проходження учасниками АТО проєктивних методик та опитувальників потрібно зауважити, що з більшою легкістю та невимушеністю досліджуванні бралися за проходження саме проєктивної методики, аргументуючи це тим, що «ви всеодно з цього нічого про мене не дізнаєтеся». Натомість, проходячи опитувальники, досліджувані обурювалися такою кількістю запитань та їх змістом, що склало неабиякі труднощі під час опитування.

Саме тому, я вважаю, що доречним у роботі з учасниками АТО є використання проєктивних методик, які не містять прямих неприємних питань та не змушують почувати себе дискомфортно та невпевнено.

Висновки. У ході дослідження було виявлено, що при збільшенні рівня особистісної тривожності збільшується рівень ситуативної тривожності, а також депресивності, натомість рівень самооцінки зменшується. Тому при психокорекційній роботі з учасниками АТО адаптувавши рівень самооцінки, можна отримати низькі показники рівня ситуативної, особистісної тривожності та депресії.

А також було виявлено вплив місця проживання, рівня освіти, сімейного стану на досліджувані показники, а саме: у тих, хто одружені, спостерігаються кращі результати рівнів самооцінки, тривожності та депресивності, ніж у тих, хто неодружений. Це може говорити про те, що психологічна підтримка з боку найрідніших людей виступає одним із сильних факторів впливу на гармонійність психологічного стану учасників АТО.

Під час опитування учасників АТО доречно використовувати проєктивні методики, які не містять прямих неприємних питань та не змушують почувати себе дискомфортно та невпевнено. І лише у разі виявлення певного порушення при інтерпретації проєктивної методики переходити до його кількісного аналізу, використовуючи опитувальники.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження будуть спрямовані на пошук найоптимальніших психотерапевтичних методів корекції негативних психологічних характеристик учасників АТО.

Список використаних джерел:

1. Буряк О.О. Військовий синдром «АТО»: актуальність та шляхи вирішення на державному рівні / О.О. Буряк, М.І Гіневський, Г.Л. Катеруша // Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил. – 2015. – №2 (43). – С. 176-181.
2. Кресан О.Д. Психологічні аспекти переживання життєвих подій учасниками АТО / О.Д. Кресан // Технології розвитку інтелекту. – 2016. – Т. 2, № 3. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tri_2016_2_3_4.
3. Мушкевич М.І. Проєктивний метод в психологічній роботі з учасниками АТО [Електронний ресурс] : [веб-портал] – Режим доступу : <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/8482/1/Проект%20метод%20АТО.pdf> – Назва з екрана.
4. Особистість у кризових умовах та в критичних ситуаціях життя: Збірник наукових праць / [за ред.: Кузікової С.Б., Щербакової І.М.]. – Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2016. – 408 с.
5. Осьодло І.В. Посттравматичне зростання особистості учасників бойових дій: сучасний стан та перспективи / І.В. Осьодло, Д.С. Зубовський // Український психологічний журнал: збірник наукових праць / головн.ред. І.В.Данилюк : КНУ імені Тараса Шевченка. – К., 2017. – № 1(3). – 214 с.
6. Підготовка психолога-практика до використання малюнку в діагностико-корекційному процесі (психодинамічний підхід): навчальний посібник / уклад. Н.В. Гриньова. – Умань: Візаві, 2014. – 174 с.
7. Прайфер, Самюель Депресія: Хвороба сучасності / Д-р Самюель Прайфер; пер. О. Кушніков. – Львів: Свічадо, 2017. – 88с.

8. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие. – Самара: Издательский дом «БАХРАХ-М», 2001. – 672 с.
9. Юрценюк О.С. Непсихотичні психічні розлади в осіб, які брали участь в збройному протистоянні на сході України / О.С. Юрценюк, С.С. Ротар // Здобутки клінічної і експериментальної медицини. – 2015. – №4. – С. 85-87.
10. Яньшин П.В. Практикум по клинической психологии. Методы исследования личности. – СПб: Питер, 2004. – 336 с: ил. – (Серия «Практикум по психологии»).

Сулятицкий. И.В., Кравчук Т.Я. ЭМПИРИЧЕСКИЕ ПАРАМЕТРЫ ДЛЯ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОЙ ПРАКТИКИ УЧАСТНИКОВ АТО/ООС

Аннотация. Проблема психологической помощи участникам боевых действий является едва ли не главной задачей современных психологов. Именно поэтому в этой статье высветлены и сравнены с обычными людьми результаты психологического обследования участников АТО, а также сделаны корреляционной и сравнительной анализ эмпирических данных. Было выявлено взаимосвязи между уровнем самооценке, личностной и ситуативной тревожности, депрессивности и агрессивности.

А также прослежено психологические особенности испытуемых по таким критериям: семейный статус, уровень образования, место жительства. Сравнены между собой проектные методы исследования и тесты-опросники в работе с участниками АТО. Определено самый комфортный для опроса способ получение эмпирических данных в ходе исследования, а именно: проектные методы исследования.

Ключевые слова: *агрессивность, депрессия, самооценка, тревожность, участники АТО, психологическая поддержка, психологическая помощь, проективный метод исследования.*

Suliatitsky. I., Kravchuk, T. EMPIRICAL PARAMETERS FOR PSYCHOTHERAPEUTIC PRACTICES OF ATO / UFO PARTICIPANTS

Abstract. *The problem of psychological assistance to participants in hostilities is perhaps the main task of modern psychologists. That is why in this article the results of the psychological examination of participants in the ATO are highlighted and compared with ordinary people, and a correlation and comparative analysis of empirical data is made. It was revealed the relationship between the level of self-esteem, personal and situational anxiety, depression and aggressiveness.*

The psychological characteristics of the subjects were also traced according to the following criteria: marital status, level of education, place of residence. The projective method of research and tests-questionnaires in work with ATO participants are compared among themselves. A comfortable method for obtaining empirical data in the course of the survey was determined, namely: a projective research method.

During psycho-correction with ATO participants it is necessary to make a big emphasis on correction of the level of self-esteem and aggression. By adapting these criteria to the normal level, it is possible to obtain, respectively, low levels of anxiety and depression, which will positively affect the psycho-emotional state of the soldiers.

When studying ATO participants it is advisable to use projective methods that do not have direct inconvenient questions. And only if there is a certain violation in the interpretation of the projective method, go to its quantitative analysis using questionnaires.

Prospects for further research. Further research will be research targeted to find the most optimal psychotherapeutic methods for correction of negative psychological peculiarities of ATO participants.

Key words: *aggressiveness, depression, self-esteem, anxiety, ATO participants, psychological support; psychological help; projective method of research.*

References transliterated:

1. Buryak O.O. Military Syndrome ATO: relevance and ways of solving the problem at the level / O.O. Beetroot, M.I. Ginevsky, G.L. Katerusha //

- Collection of scientific works of Kharkiv National University of Air Forces. - – 2015. – №2 (43). –P. 176-181.
2. Kresan O.D. Psychological aspects of the transfer of vital events of ATO participants / O.D. Kresan // Technologies of development of intelligence. – 2016. – V. 2, № 3. – Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tri_2016_2_3_4.
 3. Mushkevych M. I. Projective method in psychological work with ATO participants [Electronic resource]: [web portal] - Access mode: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/8482/1/Проект%20метод%20АТО.pdf>– Title from the screen.
 4. Personality in crisis conditions and in critical situations of life: Collection of scientific works / [ed.: Kuzikova SB, Shcherbakova IM]. – Sumy: the Publishing House of the Sumy MPU named after AS Makarenko, 2016. – 408p.
 5. Osodlo I.V. The posttraumatic growth of the personality of the participants in the hostilities: the current state and prospects / I.V. Osodlo, D.S. Zubovskiy // Ukrainian psychological journal: a collection of scientific works / editor in chief I.V. Daniluk: Taras Shevchenko Kyiv National University. - K., 2017. - № 1 (3). - 214 p.
 6. Preparation of a psychologist-practice to use a picture in a diagnostic-correction process (psychodynamic approach): tutorial / compiler N.V. Grinyova - Uman: Visa, 2014. - 174 p.
 7. Praifer, Samuel Depression: The Disease of the present / Dr. Samuel Praifer; translation by O. Kushnikov - Lviv: Svichado, 2017. – 88 p.
 8. Raygorodsky D.Ya. Practical psychodiagnostics. Methods and tests. Tutorial. - Samara: Publishing House "BAKHRAH-M", 2001. - 672 p.
 9. Yurtsenyuk O.S. Non-psychotic mental disorders in persons who participated in armed confrontation in eastern Ukraine / O.S. Yurtsenyuk, SS Rotar // Achievements of clinical and experimental medicine. – 2015. – №4. –P. 85-87.
 10. Yanshin P.V. Practicum on clinical psychology. Methods of personality research. - Spb: Peter, 2004. - 336 p. - (Series "Practicum on Psychology").